

TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA TABIAT BURCHAGINI TASHKIL ETISH

Sattorova Durdona

Mirzaqosimova Dilnura

Guliston davlat pedagogika insituti

Maktabgacha ta'lim yonalishi talabasi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarning ekologik tarbiyasini shakllantirishda tabiat burchagining tutgan o'rni va uni tashkil etishning metodik asoslari yoritilgan. Maqolada tabiat burchagi uchun o'simlik va hayvonot dunyosini tanlash mezonlari, yosh guruhlariga xos bo'lgan xususiyatlar hamda bolalarda tabiatga nisbatan mas'uliyat va mehr-muhabbat hissini uyg'otish usullari tahlil qilinadi. Shuningdek, burchakdagi kundalik kuzatishlar va mehnat faoliyatining bolaning intellektual va estetik rivojlanishiga ta'siri asoslab berilgan.*

Abstract:

This work highlights the role of the nature corner in the formation of environmental education of preschool children and the methodical basis of its organization. The article analyzes the criteria for choosing flora and fauna for the nature corner, the characteristics of age groups, and methods of fostering a sense of responsibility and love for nature in children. The influence of daily observations and labor activities in the corner on the intellectual and aesthetic development of the child is also substantiated.

Kalit so'zlar: *Maktabgacha ta'lim, tabiat burchagi, ekologik tarbiya, kuzatish, tirik tabiat, metodika, estetik did, ekologik ong, o'simliklar, hayvonlar parvarishi, tabiat burchagiga qo'yiladigan talablar.*

Key words: *Preschool education, nature corner, environmental education, observation, wildlife, methodology, aesthetic taste, ecological consciousness, plants, animal care.*

Tabiat burchagini ta'lim- tarbiyaviy ahamiyati. Bolalarni tabiat bilan tanishtirib borishda MTMLar qoshidagi tabiat burchagi juda katta rol o'ynaydi. Tabiat burchagida saqlanadigan o'simliklar va hayvonlar bolalarning tabiat haqidagi bilimlarini oshishida, shakllanishida dastlabki manba bo'lib xizmat qiladi. Bolalar tabiat burchagidagi hayvonlar va o'simliklar bilan uzviy aloqada bo'ladilar. Tabiat burchagi bolalarni tabiat bilan bevosita munosabatda bo'lishini ta'minlaydi. Shuning uchun ham yil o'n ikki oy o'simlik va hayvonot olami bilan tanishib, ular bilan muloqotda bo'lish imkonini beradi. [1:75]

- Tabiat burchagini tashkil etishda qo'yiladigan talablar:
- O'simlik yoki hayvon ma'lum bir sistematik yoki ekologik guruhga xos bo'lishi kerak.

Shu bilan birga, bolalarni o'simliklar va hayvonlarning katta guruhiga xos bo'lgan asosiy, tipik belgilar, sharoit yoki hayot tarzi bilan tanishtirish mumkin bo'ladi.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

- Tabiat burchagidagi hayvonlarga g'amxo'rlik qilish maktabgacha yoshdagi bolalar uchun (o'qituvchining ishtiroki va rahbarligi bilan) qiziqarli bo'lishi kerak. Shuning uchun ular oziq-ovqat va parvarish qilishda oddiy bo'lmagan o'simliklar va hayvonlarni tanlaydilar.
- Tabiat burchagidagi o'simliklar va hayvonlar vizual jihatdan jozibali, hayajonli va maktabgacha yoshdagi bolaning hali unchalik barqaror bo'lmagan e'tiborini ushlab turishga qodir bo'lishi kerak.
- Bir turdagi o'simlik va hayvonlarning bir necha nusxasi bo'lishi kerak; bolalar kuzatish obyektlarida nafaqat umumiy, balki individual xususiyatlarni ham ko'radilar, bu ularni tirik organizmlarning xilma-xilligi va o'ziga xosligini tushunishga olib keladi.
- O'simliklar va hayvonlar mutlaqo xavfsiz bo'lishi va bolalarning sog'lig'iga zarracha zarar etkazmasligi kerak. Bolalar muassasasiga tashrif buyurish sharoitida normal hayot faoliyati, hayvonlar va o'simliklarning o'sishi va rivojlanishi imkoniyatlarini hisobga olish kerak.[2:128]

Har bir yosh guruhda tashkil etiladigan tabiat burchagida quyidagi jihozlar bo'lishi kerak:

- 1.Gullar
- 2.Qushlar
- 3.Baliqlar
- 4.Hayvonlar
- 5.Obi-havo kalendari
- 6.Navbatchilik burchagi
- 7.Mehnat anjomlar.[1:78]

MTTda tabiat burchagini kuzatish.

Maktabgacha tarbiya muassalarida bolalarni tabiat bilan, yilning turli fasllarida unda ro'y berib turadigan o'zgarishlar bilan tanishtirib boriladi, hosil qilingan bilimlar asosida tabiat hodisalarini tushuna bilish, qiziquvchan bo'lish, kuzata bilish, mantiqan fikr yurita bilish, jamiki tirik narsalarga zavq - shavq bilan qarash singari fazilatlar shakillanib boradi. Tabiatga mehr qo'yish uni ehtiyot qilib e'zozlash, tirik jonivorlar to'g'risida g'amxo'rlik qilish, tabiatga qiziqish uyg'otibgina qolmay, boshqa bolalarda vatanparvarlik, mehnatsevarlik, tabiat boyliklarini asrash kabi tushunchalari shakillanib boradi.

Tabiat burchagida yashayotgan jonzotlarni bolalar har kuni ko'rib turadi, bu tarbiyachining ishini yengillashtiradi; uning rahbarligi ostida bolalar tirik mavjudodlarni muntazam kuzatib boradilar, ularni parvarish qiladilar.

Taram-taram to'tiqushlar. Bu to'tiqushlarning vatani Avstraliya hisoblanadi. Bu yerda ular kichikroq daraxtzorlari bo'lgan tekis yerlarida yashaydi. Ko'chib yurib hayot kechiradi. Yevropaga birinchi marta 1840 yilda keltirilgan, bu to'tiqushchalar aholi orasida juda manzur bo'lib qoldi. Bu to'tiqushchalarni Avstraliyadan ko'lab olib kela boshlashdi, shunga ko'ra mamlakat hukumati ularni chetga chiqarishni man etuvchi qarorni tasqidlashga majbur bo'ldi. To'tiqushlar asosan yer yuzidagi tropic mintaqalarda yashaydi. Ular 320 tagacha turni o

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

'z ichiga oladigan to'tiqushlar ('sittacidae) degan alohida oilaga birlashtiradi. Avstraliyada ular hammadan ko'ra ko'proq tarqalgan, to'tiqushlar turlarining deyarli yarmi shu yerda yashaydi. Talaygina turlari Markaziy va Janubiy Amerikada tarqalgan. To'tiqushlarning kattaligi har xil bo'ladi.[1:79]

Jonli va jonsiz tabiat haqidagi tabiiy fan g'oyalarini olish. Tirik mavjudotlarga empati qilish qobiliyatini rivojlantirish (masalan, akvarium baliqlari oziq-ovqat mahsulotlariniqidirishda sun'iy suv ombori stakaniga urishganda), shuningdek ulaming yordami natijasida qondirish va quvonchni his qilish (masalan, sug'orishdan keyin sersuv o'simliklar yana sog'lom bo'ladi). Bolalarning hissiy va ixtiyoriy sifatlarini yaxshilash, xususan, ularning his-tuyg'ularini nazorat qilish qobiliyatini rivojlantirish. Shunday qilib, vazifalarni bajarayotganda (hayvonlarni turlarga ajratish, tabiiy materiallardan tayyorlangan qo'l ishlarini bajarish), bola hamma narsani qila olmaydi, lekin o'rtoqlari bilan hamkorlikda tarbiyachi qiyinchiliklarni hal qiladi. Hayvonlar bilan o'yinlarda sezuvchanlikni oshirish. Bolalar tirik burchakning aholisi o'ynashni istagan paytda, darn olish vaqtida va inson harakati jismoniy og'rig'iga sabab bo'lganda tushunishni o'rganadi. [3:109]

Tabiat burchagida sut emizuvchilardan quyon, tipratikan, dengiz cho'chqasi, olmaxon kabilarni; suvda ham quruqda yashovchilar va sudralib yuruvchilardan toshbaqa, kaltakesak, baqa, qurbaqalarni; qushlardan turli xil to'tilar, kanareyka, kaklik, kaptar, bedana, tovuq, bulbul kabilarni asrash mumkin. Agar imkoni bo'lsa, hamma guruh bolalari keng foydalana oladigan umumiy jonli burchak tashkil qilinsa yanada ham yaxshi bo'lardi. Bunda istagan guruh bolalari ekskursiya qilib kelib ko'radi, tanishadi, o'rganadi. Bunday jonli tabiat burchagida tulki, quyon, tovuq, echki, harsak kabilarni qo'yib foydalanish mumkin. Tabiat burchagida akvariumlar ham tashkil qilinadi. [1:77]

Xulosa qilib aytamanki, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tabiat burchagi shunchaki xonani bezatib turuvchi element emas, balki bolaning ma'naviy, intellektual va axloqiy qiyofasini shakllantiruvchi eng muhim pedagogik muhitdir.

Birinchidan, ushbu muhit bolalarda tabiatga nisbatan "iste'molchi" sifatida emas, balki "g'amxo'r himoyachi" sifatida munosabatda bo'lish tuyg'usini shakllantiradi. Bu esa bugungi ekologik inqiroz davrida yosh avlodning qalbiga ekologik madaniyat urug'ini ekishning eng samarali yo'lidir.

Ikkinchidan, tabiat burchagi bolaning kognitiv qobiliyatlarini charxlaydi. Tirik ob'ektlar bilan bevosita muloqot qilish, ularning rivojlanishini kuzatish va parvarishlash jarayonida bola mantiqiy fikrlashga, sabab va oqibatni bog'lashga hamda dunyoni hissiyotlar orqali anglashga o'rganadi.

Uchinchidan, bu maskan bolalar uchun o'ziga xos mehnat maktabidir. Oddiy o'simlikni sug'orish yoki baliqlarga yem berish orqali bolada mas'uliyat, intizom va mehnatsevarlik kabi ijobiy insoniy fazilatlar poydevori qo'yiladi.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR

Foydalaniladigan adabiyotlar

1. Rajabova .I.H . Tabiat bilan tanishtirish nazariyasi va texnologiyalari :Òquv qòlanma. Toshkent..“ ”nashiryoti 2021.-b
2. Sirojiddinova N. Tabiat bilan tanishtirish nazariyasi va texnologiyasi.Òquv qòlanma.- Toshkent:“NIF MSH ”,2024.-232 b.
3. QuchqorovaN.M., Avazmetova I.R., Ikramova D.U.Bolalami tabiat bilan tanishtirish [Matn] : darslik /N.M. Quchqorova,I.R. Avazmetova,D.U. Ikramova. - Toshkent: Bookmany print, 2023.214 b.

